

ALKOHOLIPOLITIIKAN UUSI PERUSTEOS?

Tämä kirja on jo ehtinyt herättää sen verran keskustelua (esim. *Addiction* 2/95, *Alkoholipoliitikka* 1/95, *Suomen Lääkärilehti* 16/95), että alkoholitutkimuksen sisimpiä saloja tuntelemattomana minua vähän hirvitti ryhtyä sitä julkisesti arvioimaan. Lukiessa kävi kuitenkin pian selville, ettei kyseessä ole sisäpiirin kirjoitus vaan sisällöltään painava ja esitystavaltaan tylikäs teos, joka alkoholipoliitikkaa käsitellessään tulee samalla laajemminkin havainnollistaneeksi sekä terveyspolitiikan peruskysymyksiä että epidemiologisen tutkimusotteen etuja ja rajoituksia.

Teos on syntynyt WHO:n Euroopan aluetoimiston siipien suojassa *Alcohol and Public Policy* -projektissa. Professori Griffith Edwardsin johtamaan kirjoittajaryhmään kuuluu yhdeksästä maasta kaikkiaan 17 tutkijaa, joista suomalaisia ovat Klaus Mäkelä, Esa Österberg ja Jussi Simpura. Yhtä uusiseelantilaista lukuun ottamatta kirjoittajat tulevat Pohjois-Amerikasta ja Pohjois-Euroopasta, ja näiltä alueilta on peräisin myös pääosa läpikäytävistä (= olemassa olevista) tutkimuksista. Tavoitteena on koota mahdollisimman kattavasti yhteen tutkimustietoa, jonka varaan alkoholipoliitikka olisi rakennettavissa, ja tavallaan siis päivittää Kettil Bruunin työryhmän vuonna 1975 kirjoittaman ”Alkoholipoliitikka – kansanterveydellinen näkökulma” -kirjan sanoma.

Kirjan ydinsanoma on, että alkoholiin liittyvistä terveyshaitoista, niiden aiheutumisesta ja myös niiden ehkäisykeinoista on olemassa paljon tieteellisesti kestävää tietoa. Alkoholihaittojen vähentäminen on siis mahdollista, ja se on saavutettavissa järkevän, ”kokonaisvaltaisen” alkoholipoliitiikan keinoin. Kyse on myös siitä, mitä joskus 1970-luvulla nimitettiin rakenteelliseksi terveyspolitiikaksi.

Kirjan jäsentely ja esitystapa ovat nautittavan selkeitä ja tutkimustuloksiin pohjautuva esitystapa vakuuttava. Ensin esitellään alkoholin aiheuttamien ongelmien mittavuutta maksakirroosista liikenneonnettomuuksiin. Sen jälkeen käydään lävitse kulutus- ja juomatapatietoja eri maista. Laajassa ja perusteellisessa luvussa analysoidaan yksilön alkoholin kulutuksen ja terveysongelmien ilmaantumisen suhdetta, ja toisessa yhtä perusteellisessa selvitetään kulutuksen ja riskien suhdetta väestötasolla. Jälkimmäinen puolisko kirjasta on omistettu ongelmia ehkäisevän alkoholipoliitiikan mahdollisuuksien pohtimiselle. Tarkastelun kohteina ovat niin hinnat, verotus ja saatavuus kuin valistus, neuvonta ja hoitointerventiotkin.

Mittavasta tutkimusaineistosta kiteytyvät johtopäätökset, jotka pääosin ovat suomalaisessa keskustelussa aika tuttuja, ovat selkeitä, vaikka esitystapa onkin moninaista lukijakuntaa silmälläpitäen varovai-

nen. Selväksi tulee, että mitä suurempi on väestön alkoholin kokonaiskulutus, sitä enemmän haittoja on odotettavissa. Yksilötasollakin suurempi kulutus merkitsee suurempaa vaaraa sairastua ja kuolla; sairastumisen suhteen näyttö on toistaiseksi selkeämpää kuin kuolleisuuden. Kahden päivittäisen paukun yhteys alentuneeseen koronaaritaivaaraan on kyllä osoitettu, ja se saattaa olla kausaalinen, mutta käytön rohkaiseminen tällä perusteella tuottaisi suuria haittoja. Selkeää kvalitatiivista eroa ”tavallisten” alkoholinkäyttäjien tai suur-/ongelmajuojien välillä ei ole, vaan samat alkoholipoliitiikan keinot toimivat kummassakin ryhmässä. Alkoholipoliitiikan suurena linjana tulee siis olla kokonaiskulutuksen vähentäminen. Tehokkaimmin tämä tapahtuu hintapolitiikan, etenkin verotuksen keinoin. Valistuksella ja tiedotuksella ei juuri ole suoraa vaikutusta, mutta ne saattavat luoda suotuisaa ilmapiiriä tehoavien alkoholipoliittisten toimien toteuttamiselle.

Näyttää siltä, että aihepiiriä käsitellään kattavasti. Jokin puute on kuitenkin aina löydettävä: alkoholin ja sikiövaurioiden suhdetta koskevaa tutkimusta ei esitellä.

Kirjan ote on selkeästi epidemiologis-terveyspoliittinen. Teksti kuvastaa kirjoittajien yhteistyössään saavuttamaa konsensusta. Nämä seikat tuntuvat virtaviivaistavan käsitteilytapaa pääasiassa hyvään, mutta myös vähemmän hyvään

suuntaan. Elegantisti keskustellaan esimerkiksi Geoffrey Rosen alun perin esittämästä preventioparadiksista eli siitä, onko kokonaisuuden kannalta hyödyllisempää suunnata ehkäisytoimet ensi sijassa siihen pieneen joukkoon, jonka riski sairastua on suuri, vai siihen suureen joukkoon, jonka riski on kohtalainen. Joissakin asioissa epidemiologinen ote johtaa mutkien oikomiseen. Juodon alkoholittyyden merkitystä ei juuri käsitellä eikä pidetä tärkeänä. Yksilön juomatapojen todetaan vaihtelevan elämäntapojen aikana, mutta syvemmän käsittelyn arvoiseksi asia ei nouse. Erilaisten alkoholikulttuurien merkitystä tai niiden luomia edellytyksiä erilaisille alkoholipoliittisille ratkaisuille ei käsitellä. Sanaa ”kulttuuri” ei itse asiassa tarvita lainkaan, lähinnä on ”sosi-

aalinen ilmasto”. Kirjan maailmassa eletään modernin aikaa, postmodernin partikularismia ja hämähäyryä siihen ei sovi.

Selvimmän omaksutun näkökulman rajat tulevat vastaan luvussa, jossa pohditaan rannan juomisen syitä. Keskeinen viesti, ettei ryypäämiseen kannata ajatella olevan yhtä yksittäistä syytä, siitä kyllä välitetty. Mutta kovin aikansa eläneeltä tuntuu teksti, joka kertoo esimerkiksi, että juomiskäyttäytymisen tuottavat monet samaan suuntaan toimivat tekijät, jotka samalla vahvistavat toistensa vaikutuksia.

Kirja tavoittanee nopeasti aseman uutena alkoholipoliittikan perusteoksena, eikä suotta. Todella kiinnostava olisi kuitenkin sen seuraava osa, joka jatkaisi siitä, mihin tässä jäädytään. Nyt on tullut osoitettua, että alkoholin haittoja

voidaan vähentää politiikalla, jonka runko on kokonaiskulttuurin vähentäminen. Seuraavaksi voisi yhtä vakavasti pohdita, miksi tällaista hyvää politiikkaa ei juuri harjoiteta vaan suunta näyttää olevan päinvastainen. Kyse ei ole ainoastaan busineksistä ja kaupapolitiikasta. Miksei juomisen rajoittaminen saa kansalaisilta läheskään samaa tukea kuin tupakoinnin?

MARJA JYLHÄ

ALCOHOL POLICY AND
THE PUBLIC GOOD
TOIM. GRIFFITH
EDWARDS & AL.
OXFORD: OXFORD
UNIVERSITY PRESS, 1994
226 s.

YHTÄ JA TOISTA PIRTUN SALAKULJETUKSESTA

Raimo Pullat on antanut pirtun salakuljetusta 1920- ja 1930-luvulla käsittelevälle kirjalleen dramaattisen nimen: Itämeren rutto. Tuolla nimellä hän sanoo salakuljetusta kutsutun sen ”[m]urheellisten seuraamusten vuoksi” (s. 97), tosin kertomatta, kuka tuota ilmaisu on käyttänyt, milloin ja missä. Salakuljetuksen rinnas-

taminen kulkutautiin ei mielestäni ole oikein osuvaa: en pysty hahmottamaan esimerkiksi sitä, kenelle tässä vertauksessa kuuluu rotan rooli. Mutta ruttoa tai ei, alkoholin salakuljetus Itämerellä maailmansotien aikana on monella tapaa mielenkiintoinen ilmiö, jota ei ole tutkittu kovinkaan perusteellisesti. On kyllä ole-

massa Reijo Ahtokarin journalistinen Pirtua, pirtua... Kieltolaki Suomessa 1.1.1919–5.4.1932 (1972) sekä muistelmateokset niin salakuljettaja Algot Niskalta (Mina äventyr, suom. Seikkailujani, 1931) kuin merivartija Into Jyläskoskelta (Pirtusota Suomeemme rannoilla, 1976), mutta vakava tieteellinen tutkimus aiheesta